

ΣΤ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ

**Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ**

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΟΥ

1. Η υψηλή αποστολή της Δημοσιογραφίας.

Η υψηλή σημασία της Δημοσιογραφίας και γενικά των Μέσων Δημόσιας Ενημέρωσης αποδίδεται με τη γνωστή αναφορά: «η τέταρτη εξουσία».

Η διατύπωση αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι, επειδή η πληροφόρηση και η ενημέρωση αποτελούν το σημαντικότερο μέσο για τη διαμόρφωση της Κοινής Γνώμης και τη λήψη αποφάσεων, έχουν καταλυτική επιρροή. Είναι γνωστό π.χ. πόσο τα μέσα «μαζικής»* ενημέρωσης επηρεάζουν τη διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος και φυσικά την πηγή της Πολιτικής Εξουσίας... Είμαι όμως βέβαιος πως, αν υπενθυμίζαμε ότι «η δίψα για την εξουσία» είναι κάποιο σύμπλεγμα, ότι «καμιά εξουσία δεν είναι αθώα» και ότι οι «εξουσιαστές» είναι ανεπιθύμητοι, κανείς Δημοσιογράφος δεν θα ήθελε να συνδέσει το επάγγελμά του με την «άσκηση εξουσίας» αλλά με την προσφορά μιας σημαντικής υπηρεσίας στο κοινωνικό σύνολο. Απ' εδώ ξεκινά η ορθή αντίληψη ότι η Δημοσιογραφία είναι *λειτουργήμα* και μάλιστα με σπουδαία κοινωνική και πολιτιστική αποστολή.

Αυτό το λειτουργήμα γίνεται πράγματι σημαντικό, όταν οι νέοι κυρίως Δημοσιογράφοι έχουν εκπαιδευτεί σε Πανεπιστημιακή Σχολή (σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό στάδιο) και έχουν συνειδητοποιήσει το ρόλο τους στη διαμόρφωση του Δημοσιογραφικού μας Πολιτισμού, ο οποίος διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο, γιατί δυνητικά αξιολογεί και ελέγχει όλες τις άλλες πηγές και μορφές των εκδηλώσεών μας φυσικά και την υπέρτατη εξουσία, την Πολιτική

---

* Είναι δυνατόν να αντικαταστήσουμε αυτόν το ξενόφερτο και εμπορικοποιημένο όρο «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης» (mass media) με έναν περισσότερο ελληνοπρεπή και πολιτισμένο όρο, π.χ. «Μέσα Δημόσιας Ενημέρωσης», «Μέσα Κοινωνικής Επικοινωνίας», «Μέσα Δημοσιότητας» ή άλλον πλαστικότερο όρο;

Ηγεσία. Η υψηλή σημασία της Δημοσιογραφίας (που είναι υψηλότερη και από τη νομοθετική, τη δικαστική και την εκτελεστική εξουσία) έγκειται στο γεγονός ότι, ενώ όλες αυτές οι επίσημες πηγές εξουσίας δεσμεύονται και περιορίζονται, η «Δημοσιογραφική Εξουσία» — Λειτουργία είναι απόλυτα ελεύθερη και αδέσμευτη. Ζητείστε π.χ. τη γνώμη ενός δικαστικού ή εκτελεστικού φορέα για την κατάσταση που επικρατεί στα Τεχνικά Λύκεια· η γνώμη αυτή θα είναι περιορισμένη και γι' αυτό μη έγκυρη, γιατί οι επίσημοι φορείς κατά κανόνα δεν έχουν τη δυνατότητα να κάνουν την περίφημη «δημοσιογραφική έρευνα» σε βάθος και πλάτος, με την οποίαν ο Δημοσιογράφος, χωρίς να δεσμεύεται από τίποτα, μπορεί να διεισδύσει και ν' απευθύνει ερωτήσεις σε όλους (τους γονείς, τους μαθητές, τους καθηγητές, τα Υπουργεία, τους μεγάλους παιδαγωγούς κ.ά.) για να αποκαλύψει στο «ρεπορτάζ» του την ΑΛΗΘΕΙΑ — ακέραιη, αυθεντική, έγκυρη.

Ο Δημοσιογράφος, ως *υψηλός λειτουργός* του κοινωνικού συνόλου, έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και από τον Δάσκαλο και τον Καθηγητή, γιατί ενώ οι τελευταίοι έχουν περιορισμένο ακροατήριο (50-100 άτομα) και μικρό χρόνο διδασκαλίας (2-8 ώρες την εβδομάδα του σχολικού έτους), ο Δημοσιογράφος απευθύνεται δυναμικά: α) *σε όλον τον πληθυσμό* και β) *σε καθημερινή βάση*. Η Δημοσιογραφία απευθύνεται *«σε όλους, για όλα και διαρκώς»*.

2. Ανάγκη υψηλής μόρφωσης.

Επισημάναμε όμως ότι, για να έχει στην πράξη αυτή τη δύναμη, ο Δημοσιογράφος πρέπει κατά κανόνα να είναι καλά μορφωμένος, σε πανεπιστημιακό επίπεδο, και να έχει επαρκή εμπειρία.

Ρωτώ νεαρούς πτυχιούχους μας, που δοκιμάζουν τις δυνατότητές τους στη Δημοσιογραφία (χωρίς εξειδικευμένη πανεπιστημιακή εκπαίδευση), αν έχουν διαβάσει π.χ. τους «Κανόνες της Δημοσιογραφικής Επαγγελματικής Δεοντολογίας» και με κοιτάζουν κάπως περίεργα, γιατί κανείς δεν τους έχει διδάξει αυτό το αντικείμενο — θεμελιακό μάθημα στις πανεπιστημιακές σπουδές των Δημοσιογράφων σε άλλες χώρες.

Οι απαιτήσεις για την *αποτελεσματική και ηθική άσκηση του επαγγέλματος* του Δημοσιογράφου, επειδή ακριβώς ασκεί κορυφαίο ρόλο στην κοινωνία, είναι υψηλές. Η πανεπιστημιακή παιδεία των Δημοσιογράφων αποτελεί το ελάχιστο όριο (το μίνιμουμ) των προϋποθέσεων της καλής Δημοσιογραφίας. Μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο και στην Σχολή Δημοσιογραφίας (όπου θα διδάσκουν όχι μόνον ειδικευμένοι Καθηγητές αλλά και δοκιμασμένοι Δημοσιογράφοι υψηλής εμπειρίας), οι νεαροί Δημοσιογράφοι θα μαθαίνουν την άσκηση της Δημοσιογραφίας *ως επάγγελμα* και τους «Κανόνες Συμπεριφοράς» ή τον «Κώδικα της Επαγγελματικής Δεοντολογίας» αυτού του υψηλού λειτουργήματος. Να υπενθυμίσω μερικούς από αυτούς:

— *Η Πολυμέρεια των Γνώσεων ή η Επαγγελματική Επάρκεια* (ο σημερινός Δημοσιογράφος — με εξαίρεση τους ταλαντούχους — πρέπει να έχει γνώσεις και μεταπτυχιακού επιπέδου).

- Η Ευθύνη προς το Κοινό.
- Η Ευθύνη προς τους Συναδέλφους (π.χ. να μη διαβάλλει ο ένας τον άλλον).
- Η Ανεξαρτησία (από κάθε αρχή ή «αφεντικό»).
- Η Ακεραιότητα.
- Η Αντικειμενικότητα.
- Η Μη Ενασχόληση με Δραστηριότητες Ασυμβίβαστες με το Επάγγελμα.
- Ο Μη Σφετερισμός της Γνώμης των Άλλων κτλ.

3. Ένα παράδειγμα.

Η απογοήτευσή μου ήταν μεγάλη για την ελληνική Δημοσιογραφία, όταν στην παρθενική μου εκλογή στο σώμα της Πανεπιστημιακής Κοινότητας, μια εφημερίδα μου επεφύλαξε την εξής υποδοχή (που έκανε αργότερα και σήριαλ σε άλλα σημειώματα) και μάλιστα σε καιρούς πολύ δύσκολους: «Μας καθηγγέληθ, ότι κάποιος καθηγητής Ανωτάτης Σχολής, διά των βοηθών του, συνιστά εις τους φοιτητάς να μη αγοράζουν εν εγκεκριμένον υπό της Σχολής σύγγραμμα διακεκριμένου καθηγητού, αλλά να προτιμούν, αντ' αυτού, έτερον, συγγραφεύς του οποίου είναι γνωστός αριστερός πρώην «βομβιστής», απολυθείς εκ της Σχολής λόγω της ανατρεπτικής δράσεώς του! Βεβαίως, όμως, διερωτώμεθα τι κάμνει εν προκειμένω η Σχολή, αφήνουσα ασύδοτον τον εν λόγω καθηγητήν να προπαγανδίζει, παρά τον Νόμον, συγγράμματα αριστερών, τα περιεχόμενον των οποίων ο καθείς δύναται να φαντασθή (sic) τι είδους είναι. Αλλ' αφού η Σχολή αδρανεί, ας επέμβη ο υπουργός Παιδείας και ας επιβάλη τας δεούσας κυρώσεις εις τον κύριον αυτόν, ο οποίος νομίζει ότι ημπορεί να μεταβάλη εν τέμενος της Παιδείας εις άντρον αναρχικής προπαγάνδας...».

Το σχόλιο (9.11.1973) αναφέρεται στο Εγχειρίδιο Δημόσιας Οικονομίας που είχα συστήσει στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 1973 στους σπουδαστές. Είχα να επιλέξω: Α) μεταξύ του εγχειριδίου του καθηγητή Ι. Κούλη (Υπουργού της εποχής εκείνης) και Β) του Καθηγητή Δ. Καράγιωργα (που ήταν φυλακισμένος ως «αριστερός» «βομβιστής» κάτω από δραματικές συνθήκες).

Επειδή ήμουν στην αρχή της καριέρας μου (έκτακτος καθηγητής), «θα έπρεπε να ακολουθήσω το πνεύμα της εποχής» και να συστήσω το βιβλίο του Ι. Κούλη, για ευκολονόητους λόγους... Προτίμησα όμως να συστήσω το βιβλίο του Δ. Καράγιωργα για καθαρά επιστημονικούς λόγους: (i) ήταν πιο εκσυγχρονισμένο, (ii) ήταν περισσότερο ευσύνοπτο και (iii) ήταν προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις της δικής μας Σχολής (έμφαση στην «πολιτική επιλογή», στον μηχανισμό λήψεως αποφάσεων κτλ). Η επιλογή αυτή ενίσχυε οικονομικά την οικογένεια του δοκιμαζόμενου συναδέλφου μου και έθιγε τα συμφέροντα κάποιου άλλου.... Αυτό όμως ήταν συνέπεια μιάς επιστημονικής επιλογής και όχι επιδίωξη κάποιας ευεργεσίας.

Βέβαια, προτεινοντας τότε τό βιβλίο του «βομβιστή» Καράγιωργα στους 800 περίπου σπουδαστές της Σχολής μας, ανελάμβανα κάποιο ρίσκο... Σ' αυτό το σημείο δεν θα ήθελα να επεκταθώ ούτε ν' απαριθμήσω τις κλήσεις σε απολο-

γία που ακολούθησαν... Εκείνο που έχει εδώ σημασία είναι η ποιότητα του σχολίου. Καλώ όλους τους Δημοσιογράφους του κόσμου να βρουν τι το αναρχικό περιέχεται στο βιβλίο του Δ. Καράγιωργα «Παραδόσεις Δημοσιονομικής Πολιτικής», «τεύχος πρώτον», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1967. Ένας σωστός Δημοσιογράφος, όχι μόνον θα διάβαζε ο ίδιος τα δύο βιβλία Α) και Β), αλλά θα φρόντιζε να ρωτήσει 3-4 ειδικούς για να έχει μια αντικειμενικότερη γνώμη πάνω στο θέμα της επιλογής των συγγραμμάτων. Αλλά ο καλός Δημοσιογράφος του σημειώματος, χωρίς να κάνει καμιά έρευνα, με αποκαλεί «αναρχικό», «προπαγανδιστή συγγραμμάτων αριστερών» και ζητεί από τον τότε Υπουργό Παιδείας το γνωστό: «ας επιβάλη τας δεούσας κυρώσεις»... (απειλή που γεύθηκα αργότερα). Αφήνω στους αναγνώστες να κρίνουν, πώς με τη σύσταση του παραπάνω βιβλίου του Καράγιωργα, είχα μετατρέψει την Σχολή μας... «εις άντρον αναρχικής προπαγάνδας».

Στο σημείωμα αυτό και σ' άλλα απάντησε τότε ο γνωστός «Ακροατής» —ικανότατος Δημοσιογράφος— (βλ. «το Βήμα» 14.11.73 και 16.11.73) με τσοχτερά αντισχόλια...

Αλλά οι περιπέτειες που έχουν τα άτομα στον κοινωνικό τους περίγυρο από άκριτες εκδηλώσεις ορισμένων Δημοσιογράφων είναι τρομερές. Δεν θέλω να επεκταθώ εδώ στη δική μου περίπτωση, για λόγους που δεν έχουν πιά σημαντικό δημόσιο ενδιαφέρον.

Η πρώτη αρετή του καλού Δημοσιογράφου (η Πολυμέρεια των Γνώσεων ή η Επαγγελματική Επάρκεια απαιτεί πιά: α) Πανεπιστημιακή μόρφωση, β) μεταπτυχιακή εκπαίδευση και γ) επιτυχή πρακτική δοκιμασία. Οι δύο από αυτές τις προϋποθέσεις περνούν μέσα από Πανεπιστημιακή Σχολή...

Ο αείμνηστος Καράγιωργας είχε έγκαιρα επισημάνει την ανάγκη να δημιουργηθεί στη Σχολή μας (ως τον κατ' εξοχή χώρο των Κοινωνικών Επιστημών στη χώρα μας) η «Σχολή Δημοσιογραφίας», ώστε να μπορεί και ο ίδιος με τα μαθήματά του να μεταδώσει στους νέους Δημοσιογράφους τις ιδέες του — ιδέες που είχαν πάντα ένα υψηλό νόημα. Μόνον λίγοι γνωρίζουμε πόσο ανυπομονούσε να «επηρεάσει» τη νέα γενιά των Δημοσιογράφων όχι προς τα «αριστερά» ή «δεξιά», αλλά προς τη Γνώση, το Ορθό, το Δίκαιο, το Ανθρώπινο.

Ελπίζω το όνομα «Πάντειος» (από το κληροδότημα του Αλεξ. Πάντου) να μη δημιουργεί αρνητικές εντυπώσεις, επειδή πρόκειται για όνομα ατόμου. Το πίο φημισμένο Πανεπιστήμιο του κόσμου, το Harvard, έχει το όνομα του John Harvard, ενός ατόμου που άφησε κληροδότημα στο Πανεπιστήμιο. Το Harvard έχει τα περισσότερα βραβεία Nobel στον κόσμο, έδωσε έξι (6) Προέδρους στις ΗΠΑ και την αφρόκρεμα της πνευματικής και πολιτικής ζωής της χώρας αυτής.

4. Τα πλεονεκτήματα της Παντείου.

Η Πάντειος Σχολή έγινε το λίκνο της Δημοσιογραφίας με την οργάνωση πολλών ελληνικών και διεθνών συνεδρίων γύρω από πολλά θέματα, που

απασχολούν την Κοινή Γνώμη, μεταξύ των οποίων και τα «μέσα μαζικής ενημέρωσης».

Ο σημερινός Πρωθυπουργός, όταν έκανε την πρώτη εμφάνισή του στη δημόσια ζωή της χώρας με την Εισήγησή του για το Αττικό Πανεπιστήμιο (1961), είχε επιφυλάξει για την Πάντειο, τη Σχολή Δημοσιογραφίας.

Τη θεωρούσε ως το «φυσικό ακαδημαϊκό χώρο» μέσα στον οποίο θα έπρεπε να καλλιεργηθεί η Δημοσιογραφία. (Υπάρχει ακόμα στο Αρχείο η Εισήγηση του τότε Συμβούλου του κ. Νικολαΐδη).

Στις 20.11.1985 η Σύγκλητος της Παντείου Σχολής (τεκμηριώνοντας την προηγούμενη ιστορία 25 ετών!) έστειλε Εισήγηση στο Υπουργείο Παιδείας για την ίδρυση «Τμήματος Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης» στην Πάντειο Σχολή. Το Υπουργείο Παιδείας *δεν αποδέχθηκε* την εισήγηση της Σύγκλητου της Παντείου. Και το σκανδαλώδες είναι ότι *ύστερα από λίγο χρονικό διάστημα «αποφασίζει»* την ίδρυση του Τμήματος αυτού στο *Πανεπιστήμιο Αθηνών*.

– Τι έχει αλλάξει και ξαφνικά αποφασίζεται η ίδρυση της Σχολής Δημοσιογραφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο έχει τα εξής *συγκριτικά μειονεκτήματα* στην προκειμένη περίπτωση:

1. Πάσχει από φοβερό «γίγαντισμό», ο οποίος έχει αλλοτριώσει και αποξενώσει τους σπουδαστές από τους καθηγητές τους. Το έτος 1985-86 οι φοιτητές του Πανεπιστημίου ήσαν 43.843, ενώ στην Πάντειο Σχολή 4.050 μόνον. Τι δυνατότητες έχουν οι 43.843 φοιτητές να επικοινωνήσουν με τους καθηγητές τους; Τι δυνατότητες έχουν να εξυπηρετηθούν από τη Γραμματεία ή την Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη; Πληροφορούμαι ότι ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών εργάζεται 14 ώρες την ημέρα για να λύσει τα προβλήματα του Πανεπιστημίου...

Σήμερα ένα Πανεπιστήμιο που έχει τις εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Αθηνών και σπουδαστικό πληθυσμό 44.000 θεωρείται (με τα πρότυπα της ΟΥΝΕΣΚΟ) *υποβαθμισμένο*. Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον θα δημιουργηθεί η Σχολή Δημοσιογραφίας;

2. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών δεν διαθέτει τον επαρκή αριθμό, των αρμοδίων Καθηγητών: Κοινωνιολογίας, Πολιτικής Επιστήμης, Μέσων Ενημέρωσης και Πληροφορικής, Δημόσιας Διοίκησης κ.ά. σε σχέση με την Πάντειο. Το Υπουργείο Παιδείας πρέπει να γνωρίζει ότι αν ιδρυθεί η Δημοσιογραφική Σχολή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, *το κόστος λειτουργίας για προσλήψεις νέων Καθηγητών* θα είναι τουλάχιστον πενταπλάσιο για το κοινωνικό σύνολο, γιατί το Πανεπιστήμιο εξειδικεύεται στους κλάδους της Νομικής, Ιατρικής, Μαθηματικών, Οικονομικών και όχι στους κλάδους που έχουν άμεση σχέση με τη Δημοσιογραφία. *Αν το Υπουργείο ήταν ευαίσθητο στο κόστος της Ανώτατης Παιδείας, θα έπρεπε να εισηγηθεί με δική του πρωτοβουλία την ίδρυση της Σχολής αυτής στην Πάντειο...*

3. Η Πάντειος Σχολή έχει επίσης κάποια συγκριτική υπεροχή έναντι του Πανεπιστημίου με τη γνωστή *εξωστρέφειά της* (οργάνωση ομιλιών, συνεδρίων, συμποσίων, δημοσίων συζητήσεων κτλ.).

4. Τα προγράμματα των μαθημάτων της Παντείου Σχολής (Κοινωνιολογίας, Πολιτικής Επιστήμης, Δημόσιας Διοίκησης, Διεθνών Σχέσεων, Ευρωπαϊκές Σπουδές, Πολιτική Οικονομία, Πολιτιστική Παιδεία) προσφέρουν τη *διεπιστημονική κατάρτιση που απαιτεί ένας καλός Δημοσιογράφος*.

5. Τέλος η προϊστορία για την ίδρυση του Τμήματος Δημοσιογραφίας (Εισήγηση του κ. Πρωθυπουργού για το Αττικό Πανεπιστήμιο και πολλές άλλες) προσφέρει στην Πάντειο ένα *ισχυρό προηγούμενο να ζητήσει από την Πολιτεία τον ορθολογισμό στην λήψη των αποφάσεών της και όχι την εξυπηρέτηση άλλων σκοπιμοτήτων, για τις οποίες δεν κρίνω αναγκαίο να απασχολήσω την Κοινή Γνώμη...*

*

Είναι φανερό ότι για λόγους ιστορικής συνέπειας, πανεπιστημιακούς-λειτουργικούς, κυβερνητικής δεοντολογίας και κοινωνικού κόστους, η Σχολή Δημοσιογραφίας ενδείκνυται να ιδρυθεί στην Πάντειο γιατί έτσι θα είναι *περισσότερο αποτελεσματική*. Αυτή η επιλογή θα είναι, άλλωστε, για το καλό του υψηλού λειτουργήματος της Δημοσιογραφίας.

Σήμερα, καθρέφτης του εθνικού πολιτισμού ενός λαού είναι ο πολιτισμός των μέσων συλλογικής ενημέρωσης και πληροφόρησής του. Είναι αναγκαίο να διαμορφώσουμε τον πολιτισμό αυτό πάνω σε γερές βάσεις.

Σταύρος Θεοφανίδης